

نقش هوش هیجانی معلمان در بهبود رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان

(تاریخ دریافت ۱۴۰۴/۰۲/۱۵ تاریخ تصویب ۱۴۰۴/۰۳/۰۴)

ناهید یوسفی افسانه امیدی بدری خدادادی

چکیده

در دنیای امروز، یادگیری تنها محدود به انتقال دانش و اطلاعات از معلم به دانش‌آموز نیست، بلکه فرآیندی پویا است که شامل تعاملات اجتماعی، مدیریت هیجانات و ایجاد انگیزه در محیط کلاس می‌شود. تجربه‌های آموزشی نشان داده‌اند که دانش‌آموزان در محیط‌هایی بهتر رشد می‌کنند که معلمان، علاوه بر دانش تخصصی، توانایی مدیریت احساسات خود و درک هیجانات دیگران را داشته باشند. این توانایی‌ها که در قالب هوش هیجانی شناخته می‌شوند، نقش مهمی در شکل‌دهی رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان و ارتقای کیفیت یادگیری آنها دارند. هوش هیجانی معلمان شامل توانایی شناسایی و مدیریت احساسات خود، برقراری ارتباط مؤثر، حل تعارض و ایجاد روابط مثبت با دانش‌آموزان است. معلمانی که این مهارت‌ها را دارند، نه تنها فضایی امن و حمایتی در کلاس ایجاد می‌کنند، بلکه به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا مهارت‌های اجتماعی خود را توسعه دهند، مسئولیت‌پذیری بیشتری پیدا کنند و توانایی یادگیری فعال را تقویت کنند. با توجه به اهمیت ارتباطات هیجانی در فرایند یاددهی-یادگیری، پژوهش حاضر تلاش می‌کند تا به بررسی نقش هوش هیجانی معلمان در بهبود رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان پرداخته و نشان دهد چگونه مهارت‌های هیجانی معلم می‌تواند پایه‌ای برای رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان باشد.

واژگان کلیدی: هوش هیجانی، معلمان، رفتارهای اجتماعی، یادگیری دانش‌آموزان

مقدمه

یادگیری دانش آموزان تنها به میزان دانش منتقل شده توسط معلم محدود نمی شود؛ بلکه تحت تأثیر عوامل روانی، اجتماعی و هیجانی نیز قرار دارد. رفتارهای اجتماعی دانش آموزان، توانایی همکاری با دیگران، مدیریت تعارضات و تعامل مثبت در محیط مدرسه، به طور مستقیم با مهارت های هیجانی آن ها در ارتباط است. پژوهش های اخیر نشان می دهند که محیط کلاس نه تنها محلی برای آموزش مفاهیم علمی، بلکه فضایی برای شکل گیری مهارت های اجتماعی و هیجانی دانش آموزان است. هوش هیجانی معلمان به عنوان یکی از عوامل کلیدی در این فرآیند شناخته می شود. معلمانی که توانایی شناسایی، مدیریت و کنترل احساسات خود را دارند و می توانند به درستی هیجانات دانش آموزان را درک کنند، قادرند محیطی مثبت، امن و انگیزشی ایجاد کنند. چنین محیطی دانش آموزان را تشویق می کند تا رفتارهای اجتماعی سالم را یاد بگیرند، مهارت های حل مسئله و همدلی را توسعه دهند و در نتیجه یادگیری عمیق تر و مؤثرتری را تجربه کنند.

با وجود اهمیت هوش هیجانی معلمان، بسیاری از مدارس و سیستم های آموزشی هنوز به آموزش و پرورش مهارت های هیجانی در معلمان توجه کافی نکرده اند. اغلب تمرکز صرفاً بر آموزش محتوای درسی و مدیریت کلاس است و نقش هیجانات و روابط اجتماعی در یادگیری نادیده گرفته می شود. این مسئله باعث می شود که دانش آموزان فرصت رشد مهارت های اجتماعی و هیجانی خود را از دست دهند و یادگیری آن ها کمتر پایدار و عمیق باشد. با توجه به این چالش ها، پژوهش حاضر بر آن است تا نقش هوش هیجانی معلمان در بهبود رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش آموزان را مورد بررسی قرار دهد. شناسایی این نقش می تواند به سیاست گذاران آموزشی و معلمان کمک کند تا محیط های آموزشی

حمایت کننده تر و مؤثرتری ایجاد کنند و در نهایت کیفیت یادگیری و رفتارهای اجتماعی دانش آموزان را بهبود بخشند.

بخش اول: اهمیت و ضرورت پژوهش

۱. اهمیت تربیتی و آموزشی

تحقیقات نشان می دهند که آموزش مؤثر تنها به انتقال مفاهیم درسی محدود نمی شود؛ بلکه محیط کلاس و کیفیت روابط میان معلم و دانش آموز نقش مهمی در فرآیند یادگیری دارد. هوش هیجانی معلمان، شامل توانایی شناسایی، مدیریت و تنظیم احساسات خود و دانش آموزان، می تواند محیطی امن، حمایت کننده و انگیزشی ایجاد کند. چنین فضایی، نه تنها رفتارهای اجتماعی سالم دانش آموزان را تقویت می کند، بلکه باعث افزایش مشارکت، تمرکز و یادگیری فعال آن ها می شود. بنابراین بررسی نقش هوش هیجانی معلمان، از اهمیت تربیتی و آموزشی بالایی برخوردار است، زیرا مستقیماً با کیفیت تجربه یادگیری دانش آموزان و رشد مهارت های اجتماعی آنان مرتبط است.

۲. اهمیت علمی و پژوهشی

در حوزه آموزش و روانشناسی تربیتی، توجه به ابعاد هیجانی و اجتماعی یادگیری هنوز به اندازه جنبه های محتوایی و آموزشی توسعه نیافته است. بررسی نقش هوش هیجانی معلمان می تواند به توسعه نظریه ها و مدل های آموزش معلم و یادگیری دانش آموزان کمک کند و شکاف موجود در مطالعات علمی در این زمینه را پر نماید. علاوه بر این، نتایج این پژوهش می تواند مبنایی برای تحقیقات آینده در زمینه مهارت های هیجانی معلمان و تأثیر آن بر رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش آموزان فراهم آورد.

۳. اهمیت کاربردی برای معلمان

شناخت و تقویت هوش هیجانی معلمان می تواند اثر مستقیمی بر رفتارهای اجتماعی دانش آموزان، مدیریت کلاس و اثربخشی فرآیند یاددهی-یادگیری داشته باشد. معلمانی که مهارت های هیجانی بالاتری دارند، بهتر قادر خواهند بود روابط مثبت با دانش آموزان برقرار کنند، تعارض ها را مدیریت کنند و فضایی انگیزشی ایجاد کنند که یادگیری عمیق تر را تسهیل نماید. نتایج این پژوهش می تواند راهنمای عملیاتی برای معلمان، مدیران مدارس و آموزش دهندگان معلم باشد تا برنامه های آموزشی و کارگاه های مهارت های هیجانی را طراحی و اجرا کنند.

بخش دوم: بررسی اهداف پژوهش

۱. هدف کلی

هدف کلی این پژوهش، بررسی نقش هوش هیجانی معلمان در بهبود رفتارهای اجتماعی و ارتقای یادگیری دانش آموزان است، به گونه ای که مشخص شود مهارت های هیجانی معلمان چگونه می تواند محیط کلاس را به فضایی حمایت کننده و انگیزشی برای رشد اجتماعی و شناختی دانش آموزان تبدیل کند.

۲. اهداف جزئی

به منظور تحقق هدف کلی، اهداف جزئی پژوهش شامل موارد زیر است:

۱. بررسی سطح هوش هیجانی معلمان در مدارس مورد مطالعه.

۲. تحلیل ارتباط بین هوش هیجانی معلمان و رفتارهای اجتماعی دانش آموزان.

۳. تحلیل ارتباط بین هوش هیجانی معلمان و میزان یادگیری دانش آموزان.

۴. شناسایی مهارت های هیجانی معلمان که بیشترین تأثیر را بر رفتارهای اجتماعی دانش آموزان دارند.

۵. شناسایی مهارت های هیجانی معلمان که بیشترین تأثیر را بر فرآیند یادگیری دانش آموزان دارند.

۶. ارائه راهکارها و پیشنهادهای کاربردی برای معلمان جهت ارتقای هوش هیجانی و بهبود عملکرد آموزشی و اجتماعی دانش آموزان.

بخش سوم: چارچوب نظری پژوهش

هوش هیجانی (Emotional Intelligence) مفهومی است که نخستین بار توسط سالووی و مایر (۱۹۹۰) معرفی شد و سپس توسط دانیل گولمن (۱۹۹۵) به شکل گسترده‌ای توسعه یافت. هوش هیجانی شامل توانایی شناسایی، درک و مدیریت احساسات خود و دیگران، ایجاد انگیزه درونی، همدلی و مدیریت روابط بین فردی است. در محیط‌های آموزشی، هوش هیجانی معلمان نقش مهمی در کیفیت تعاملات کلاس، انگیزش دانش آموزان و ایجاد محیط یادگیری مثبت دارد.

۱. مؤلفه‌های هوش هیجانی

براساس مدل گولمن، هوش هیجانی شامل پنج مؤلفه اصلی است:

- خودآگاهی هیجانی: توانایی شناخت و درک احساسات خود و تأثیر آن بر رفتار.

- خودمدیریتی هیجانی : توانایی کنترل و تنظیم احساسات و پاسخ های هیجانی در موقعیت های مختلف.
- انگیزش درونی : توانایی حفظ انگیزه و تمرکز بر اهداف شخصی و حرفه ای، حتی در شرایط چالش برانگیز.
- همدلی : توانایی درک احساسات و نیازهای دیگران، به ویژه دانش آموزان.
- مهارت های اجتماعی : توانایی ایجاد روابط مثبت، حل تعارض و برقراری ارتباط مؤثر.

۲. هوش هیجانی معلمان و رفتارهای اجتماعی دانش آموزان

رفتارهای اجتماعی دانش آموزان شامل مهارت های همکاری، همدلی، مسئولیت پذیری، احترام به دیگران و مدیریت تعارض است. معلمانی که هوش هیجانی بالاتری دارند، می توانند محیطی امن و حمایت کننده ایجاد کنند که در آن دانش آموزان مهارت های اجتماعی خود را به صورت فعال توسعه دهند. تحقیقات نشان می دهد که تعامل مثبت معلم و دانش آموز، بازخورد مناسب و مدیریت مؤثر هیجانات در کلاس، رفتارهای اجتماعی دانش آموزان را تقویت می کند.

۳. هوش هیجانی معلمان و یادگیری دانش آموزان

فرآیند یادگیری دانش آموزان تحت تأثیر عوامل هیجانی و اجتماعی قرار دارد. معلمانی که هوش هیجانی بالاتری دارند، می توانند اضطراب و استرس دانش آموزان را کاهش دهند، انگیزه یادگیری آن ها را افزایش دهند و محیطی ایجاد کنند که در آن دانش آموزان با اعتماد

به نفس و تمرکز بیشتر، مهارت‌ها و دانش خود را توسعه دهند. به عبارت دیگر، هوش هیجانی معلم به طور غیرمستقیم کیفیت یادگیری و دستیابی به اهداف آموزشی را ارتقا می‌دهد.

۴. مبانی نظری مرتبط با پژوهش

- نظریه هوش هیجانی گولمن: (۱۹۹۵) تأکید بر اهمیت مهارت‌های هیجانی در موفقیت فردی و حرفه‌ای.

- نظریه یادگیری اجتماعی بندورا: (۱۹۷۷) رفتارهای دانش‌آموزان تحت تأثیر مشاهده و تعامل با دیگران، به ویژه معلمان، شکل می‌گیرد.

- نظریه سیستم‌های باز در آموزش: مدرسه و کلاس به عنوان یک سیستم باز، تعامل هیجانی معلم و دانش‌آموز بر نتایج رفتاری و یادگیری تأثیر گذار است.

چارچوب نظری این پژوهش بر این اصل استوار است که هوش هیجانی معلمان نه تنها توانایی مدیریت هیجانات خود را در بر دارد، بلکه از طریق ایجاد روابط مثبت و حمایت‌کننده، رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان را نیز بهبود می‌بخشد.

بخش چهارم: مرور پژوهش‌های پیشین داخلی

در سال‌های اخیر، پژوهش‌های متعددی در ایران به بررسی هوش هیجانی معلمان و تأثیر آن بر رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان پرداخته‌اند. نتایج این مطالعات نشان می‌دهند که هوش هیجانی معلمان نقش مهمی در ارتقای کیفیت روابط کلاس و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد.

۱. پژوهش احمدی و همکاران (۱۳۹۹)

این پژوهش با هدف بررسی رابطه هوش هیجانی معلمان و رفتارهای اجتماعی دانش آموزان در مدارس متوسطه انجام شد. نتایج نشان داد که بین هوش هیجانی معلمان و مهارت های اجتماعی دانش آموزان از جمله همدلی، همکاری و مدیریت تعارض ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. معلمانی که توانایی مدیریت هیجانات خود و درک احساسات دانش آموزان را داشتند، توانستند فضایی مثبت برای تعاملات اجتماعی دانش آموزان فراهم کنند.

۲. پژوهش رضایی (۱۴۰۰)

این مطالعه به بررسی تأثیر هوش هیجانی معلمان بر یادگیری دانش آموزان پرداخته است. یافته ها نشان دادند که معلمانی با هوش هیجانی بالا، روش های تدریس انعطاف پذیرتر و انگیزشی تری به کار می گیرند و محیط کلاس را به فضایی امن و حمایت کننده تبدیل می کنند. این امر منجر به افزایش تمرکز، مشارکت فعال و یادگیری عمیق تر دانش آموزان می شود.

۳. پژوهش محمدی و همکاران (۱۴۰۱)

این تحقیق به بررسی نقش هوش هیجانی در مدیریت کلاس و رفتارهای اجتماعی دانش آموزان دوره ابتدایی پرداخت. نتایج نشان داد که هوش هیجانی معلمان باعث کاهش بروز رفتارهای ناهنجار و افزایش رفتارهای مثبت و تعاملی در کلاس می شود. به علاوه، دانش آموزان در کلاس هایی با معلمان دارای هوش هیجانی بالا، اعتماد به نفس و انگیزه بیشتری برای یادگیری داشتند.

۴. پژوهش حسینی (۱۴۰۲)

این پژوهش با رویکرد مقطعی به بررسی ارتباط میان هوش هیجانی معلمان و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان انجام شد. نتایج نشان داد که مؤلفه‌های هوش هیجانی شامل خودآگاهی، همدلی و مهارت‌های اجتماعی معلمان بیشترین تأثیر را بر رفتارهای گروهی و توانایی همکاری دانش‌آموزان دارند.

با مرور مطالعات داخلی، روشن می‌شود که هوش هیجانی معلمان به عنوان عاملی کلیدی در بهبود رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان شناخته شده است. اکثر پژوهش‌ها بر نقش مؤلفه‌های همدلی، مدیریت هیجانات و مهارت‌های اجتماعی معلمان تأکید دارند. با این حال، بیشتر مطالعات بر ارتباط کلی هوش هیجانی و یادگیری تمرکز داشته و بررسی جزئیات مؤلفه‌های خاص هوش هیجانی و تأثیر هر یک بر رفتارهای اجتماعی و یادگیری هنوز کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

بخش پنجم: روش‌شناسی پژوهش

۱. نوع پژوهش

پژوهش حاضر از نوع پژوهش همبستگی-توصیفی است، زیرا هدف آن بررسی رابطه بین هوش هیجانی معلمان و رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان می‌باشد. در این روش، وضعیت موجود متغیرها مورد سنجش قرار می‌گیرد و ارتباط بین آن‌ها تحلیل می‌شود بدون اینکه پژوهشگر تغییری در محیط ایجاد کند.

۲. جامعه و نمونه پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شامل معلمان و دانش‌آموزان مدارس متوسطه در استان کرمانشاه می‌باشد. برای انتخاب نمونه، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شده است تا معلمان و دانش‌آموزان از مدارس مختلف به طور نماینده انتخاب شوند. تعداد نمونه شامل ۷۰ معلم و ۳۵۰ دانش‌آموز می‌باشد که این تعداد بر اساس فرمول کوکران برای حجم نمونه تعیین شده است تا دقت نتایج افزایش یابد.

۳. ابزار گردآوری داده‌ها

برای جمع‌آوری داده‌ها، از پرسشنامه استاندارد هوش هیجانی گولمن (۱۹۹۵) برای معلمان استفاده شده است که شامل مؤلفه‌های خودآگاهی، خودمدیریتی، انگیزش درونی، همدلی و مهارت‌های اجتماعی می‌باشد. همچنین، برای سنجش رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان از پرسشنامه رفتارهای اجتماعی و انگیزش یادگیری ویژه دانش‌آموزان استفاده شد که اعتبار و پایایی آن‌ها در مطالعات قبلی تأیید شده است. هر دو پرسشنامه بر اساس مقیاس پنج‌گزینه‌ای لیکرت (از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق) طراحی شده‌اند و دانش‌آموزان و معلمان به صورت خود گزارش‌دهی به آن‌ها پاسخ داده‌اند.

۴. روش تحلیل داده‌ها

پس از جمع‌آوری داده‌ها، ابتدا اطلاعات وارد نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ شد و با استفاده از روش‌های آماری توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار و توزیع فراوانی تحلیل شد. سپس برای بررسی روابط بین هوش هیجانی معلمان و رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان،

از آزمون همبستگی پیرسون و در صورت نیاز از رگرسیون خطی چندگانه استفاده شد تا میزان تأثیر هر مؤلفه هوش هیجانی بر متغیرهای رفتاری و یادگیری مشخص شود.

بخش ششم: بررسی یافته‌های پژوهش

پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین هوش هیجانی معلمان و رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان پرداخت. داده‌های جمع‌آوری شده از ۷۰ معلم و ۳۵۰ دانش‌آموز مورد تحلیل آماری قرار گرفت. یافته‌ها در دو بخش هوش هیجانی معلمان و اثر آن بر رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان ارائه می‌شود.

۱. وضعیت هوش هیجانی معلمان

تحلیل توصیفی نشان داد که میانگین کل هوش هیجانی معلمان در سطح بالا تا متوسط قرار دارد. از بین مؤلفه‌های هوش هیجانی، خودآگاهی و مهارت‌های اجتماعی بیشترین میانگین را داشتند، در حالی که انگیزش درونی و همدلی در سطح متوسط قرار گرفتند. این نتایج نشان می‌دهد که معلمان تا حد زیادی قادر به شناسایی و مدیریت هیجانات خود هستند و توانایی برقرار کردن ارتباطات مؤثر با دانش‌آموزان را دارند، اما تقویت مهارت‌های انگیزشی و همدلانه می‌تواند به بهبود کیفیت آموزش کمک کند.

۲. وضعیت رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان

بر اساس تحلیل توصیفی، سطح رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان، شامل همکاری، مسئولیت‌پذیری، احترام به دیگران و توانایی حل تعارض، در سطح متوسط تا بالا قرار داشت. همچنین، میزان یادگیری دانش‌آموزان و انگیزش آن‌ها برای یادگیری فعال نیز در سطح

متوسط گزارش شد. این نشان می‌دهد که محیط کلاس تحت تأثیر رفتارهای هیجانی معلمان تا حدی مثبت است، اما هنوز جای بهبود وجود دارد.

۳. ارتباط بین هوش هیجانی معلمان و رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین هوش هیجانی معلمان و رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد ($r = 0.62$)، $(p < 0.01)$ ، تحلیل رگرسیون خطی نشان داد که مؤلفه‌های همدلی و مهارت‌های اجتماعی بیشترین تأثیر را بر رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان دارند و توانایی پیش‌بینی رفتارهای اجتماعی آن‌ها را تا حدود ۴۵ درصد دارند.

۴. ارتباط بین هوش هیجانی معلمان و یادگیری دانش‌آموزان

یافته‌ها نشان داد که هوش هیجانی معلمان با میزان یادگیری دانش‌آموزان نیز رابطه مثبت و معنادار دارد ($r = 0.57$)، $(p < 0.01)$ ، تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که مؤلفه‌های خودمدیریتی و مهارت‌های اجتماعی معلمان بیشترین تأثیر را بر یادگیری دانش‌آموزان دارند و می‌توانند بخشی قابل توجه از تفاوت‌های یادگیری را توضیح دهند.

بخش هفتم: تحلیل کلی و تفسیر یافته‌ها

به طور کلی، پژوهش نشان داد که هوش هیجانی معلمان نقش مؤثری در بهبود رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان دارد. مؤلفه‌های همدلی و مهارت‌های اجتماعی بیشتر بر رفتارهای اجتماعی و مؤلفه‌های خودمدیریتی و مهارت‌های اجتماعی بیشتر بر یادگیری دانش‌آموزان تأثیرگذار هستند. این یافته‌ها تأکید می‌کنند که ارتقای هوش هیجانی معلمان

می‌تواند محیط کلاس را به فضایی حمایت‌کننده، انگیزشی و مؤثر برای رشد اجتماعی و شناختی دانش‌آموزان تبدیل کند.

پژوهش حاضر نشان داد که هوش هیجانی معلمان نقش مهم و معناداری در بهبود رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان دارد. این یافته‌ها با نتایج بسیاری از پژوهش‌های داخلی و خارجی همسو است و تأکید می‌کند که توانایی‌های هیجانی معلمان، فراتر از انتقال محتوای درسی، بر توسعه مهارت‌های اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان اثرگذار است.

۱. هوش هیجانی معلمان و رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان

یافته‌ها نشان داد که مؤلفه‌های همدلی و مهارت‌های اجتماعی معلمان بیشترین تأثیر را بر رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان دارند. این موضوع با نظریه یادگیری اجتماعی بندورا (۱۹۷۷) همخوانی دارد که تأکید می‌کند دانش‌آموزان رفتارهای خود را از طریق مشاهده و تعامل با معلمان و دیگران یاد می‌گیرند. معلمانی که توانایی درک احساسات دانش‌آموزان و برقراری ارتباط مؤثر دارند، محیطی حمایت‌کننده ایجاد می‌کنند که در آن همکاری، احترام متقابل و حل مسأله به شکل طبیعی تقویت می‌شود.

۲. هوش هیجانی معلمان و یادگیری دانش‌آموزان

نتایج نشان داد که مؤلفه‌های خودمدیریتی و مهارت‌های اجتماعی معلمان بیشترین تأثیر را بر یادگیری دانش‌آموزان دارند. این یافته‌ها حاکی از آن است که مدیریت هیجانات معلم، توانایی کنترل استرس و ایجاد فضای انگیزشی، تأثیر مستقیم بر انگیزش و تمرکز دانش‌آموزان دارد و در نتیجه یادگیری عمیق‌تر و مؤثرتری را فراهم می‌کند. این موضوع با نظریه گولمن

(۱۹۹۵) در زمینه هوش هیجانی که تأکید دارد مهارت‌های هیجانی، عاملی تعیین‌کننده در موفقیت فردی و حرفه‌ای هستند، همسو است.

۳. تحلیل مؤلفه‌ها و اولویت‌بندی آن‌ها

تحلیل رگرسیون نشان داد که هر مؤلفه هوش هیجانی تأثیر متفاوتی بر رفتارهای اجتماعی و یادگیری دارد. به طور خاص، همدلی معلمان بیشترین اثر را بر رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان دارد، زیرا دانش‌آموزان با احساس درک و توجه از سوی معلم، رفتارهای مثبت اجتماعی را یاد می‌گیرند و انگیزه برای تعامل سالم در کلاس افزایش می‌یابد. از سوی دیگر، خودمدیریتی و مهارت‌های اجتماعی معلمان بیشتر بر یادگیری دانش‌آموزان اثرگذار هستند، زیرا کنترل هیجانات معلم و توانایی ایجاد محیط کلاس سازمان‌یافته و انعطاف‌پذیر، باعث افزایش تمرکز و مشارکت فعال دانش‌آموزان می‌شود.

۴. مقایسه با پژوهش‌های پیشین

نتایج این پژوهش با یافته‌های احمدی و همکاران (۱۳۹۹)، رضایی (۱۴۰۰) و حسینی (۱۴۰۲) همخوانی دارد که نشان می‌دهد هوش هیجانی معلمان باعث افزایش رفتارهای اجتماعی و بهبود یادگیری دانش‌آموزان می‌شود. همچنین، این پژوهش یافته‌های پژوهش‌های بین‌المللی همچون مطالعات گولمن (۱۹۹۵) و سالوی و مایر (۱۹۹۰) را تأیید می‌کند و بر اهمیت توجه به مؤلفه‌های هیجانی در محیط آموزشی تأکید دارد.

۵. پیامدهای تربیتی و آموزشی

این یافته‌ها نشان می‌دهد که برای ارتقای کیفیت یادگیری و توسعه مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان، لازم است برنامه‌های آموزشی ویژه‌ای برای افزایش هوش هیجانی معلمان طراحی و اجرا شود. مهارت‌های همدلی، مدیریت هیجانات و برقراری ارتباط مؤثر باید جزو محورهای آموزش ضمن خدمت و کارگاه‌های مهارتی قرار گیرد. به طور کلی، هوش هیجانی معلمان نه تنها رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان را بهبود می‌بخشد، بلکه نقش کلیدی در ایجاد محیط یادگیری مؤثر و انگیزشی دارد. تقویت مهارت‌های هیجانی معلمان می‌تواند زمینه‌ساز رشد اجتماعی و شناختی پایدار دانش‌آموزان باشد و آموزش را از جنبه محتوایی صرف به یک فرآیند جامع و انسانی تبدیل کند.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش هوش هیجانی معلمان در بهبود رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان انجام شد. نتایج نشان داد که هوش هیجانی معلمان یکی از عوامل کلیدی در شکل‌گیری محیط آموزشی مثبت و اثربخش است. معلمان که از توانایی بالاتری در شناخت و مدیریت هیجانات خود و درک احساسات دانش‌آموزان برخوردارند، می‌توانند فضای کلاس را به محیطی امن، انگیزشی و مشارکتی تبدیل کنند. این فضا زمینه‌ساز رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان و یادگیری عمیق‌تر و پایدارتر آنان می‌شود. یافته‌ها همچنین نشان داد که مؤلفه‌هایی مانند همدلی، خودمدیریتی و مهارت‌های اجتماعی معلمان نقش پررنگ‌تری در بهبود رفتارهای اجتماعی و ارتقای یادگیری دانش‌آموزان دارند. به طور کلی، می‌توان گفت که کیفیت روابط هیجانی در کلاس درس به اندازه محتوای آموزشی در موفقیت تحصیلی و اجتماعی دانش‌آموزان اهمیت دارد.

• پاسخ به مسئله پژوهش

در پاسخ به مسئله اصلی پژوهش مبنی بر این که «هوش هیجانی معلمان چه نقشی در بهبود رفتارهای اجتماعی و یادگیری دانش آموزان دارد؟» می توان گفت که هوش هیجانی معلمان تأثیری مثبت، مستقیم و معنادار بر هر دو متغیر دارد. معلمان دارای هوش هیجانی بالاتر، با ایجاد تعاملات سازنده، کاهش تنش های هیجانی و تقویت انگیزه یادگیری، نقش مؤثری در ارتقای رفتارهای اجتماعی سالم و افزایش کیفیت یادگیری دانش آموزان ایفا می کنند.

• کاربردهای عملی پژوهش

یافته های این پژوهش می تواند برای برنامه ریزان آموزشی، مدیران مدارس و معلمان دارای کاربردهای عملی متعددی باشد. نتایج نشان می دهد که توجه به مهارت های هیجانی معلمان باید به عنوان یکی از اولویت های نظام آموزشی در نظر گرفته شود. طراحی دوره های آموزشی، کارگاه های مهارت های هیجانی و برنامه های توانمندسازی معلمان می تواند به بهبود مدیریت کلاس، کاهش مشکلات رفتاری دانش آموزان و ارتقای کیفیت یادگیری منجر شود.

• پیشنهادها

پیشنهاد های کاربردی برای معلمان به شرح زیر می باشند:

۱. معلمان می توانند با تقویت مهارت های خود آگاهی و خودمدیریتی هیجانی، کنترل بهتری بر واکنش های هیجانی خود در کلاس داشته باشند.
۲. استفاده از رویکردهای همدلانه در برخورد با دانش آموزان می تواند رفتارهای اجتماعی مثبت و تعامل سازنده را در کلاس تقویت کند.

۳. برگزاری فعالیت های گروهی و مشارکتی با تأکید بر ارتباطات انسانی، به رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان کمک می کند.

۴. توجه به وضعیت هیجانی دانش آموزان در فرآیند تدریس و ارزشیابی، می تواند انگیزش و یادگیری آنان را افزایش دهد.

پیشنهادی مهم برای پژوهش های آینده به شرح زیر می باشند:

۱. پیشنهاد می شود پژوهش های آینده به بررسی نقش هوش هیجانی معلمان در مقاطع تحصیلی مختلف انجام شود.

۲. انجام مطالعات کیفی برای بررسی عمیق تر تجربه های هیجانی معلمان و دانش آموزان می تواند به درک بهتر این پدیده کمک کند.

۳. بررسی تأثیر آموزش هوش هیجانی معلمان بر کاهش آسیب های اجتماعی و مشکلات رفتاری دانش آموزان از دیگر پیشنهادهای پژوهشی است.

۴. مقایسه هوش هیجانی معلمان در مدارس دولتی و غیردولتی می تواند یافته های ارزشمندی برای سیاست گذاری آموزشی ارائه دهد.

منابع و مآخذ

الف) منابع فارسی

- احمدی، م.، رضایی، س.، و پوراسماعیل، ن. (۱۳۹۹). نقش هوش هیجانی معلمان در بهبود رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۱۵ (۲) ۴۵-۶۲.
- حسینی، م. (۱۴۰۲). هوش هیجانی معلمان و تأثیر آن بر مدیریت کلاس و تعاملات اجتماعی دانش‌آموزان. *مجله علوم تربیتی*، ۱۸ (۳) ۷۹-۹۶.
- خسروی، ف.، و قاسمی، ح. (۱۴۰۰). بررسی رابطه هوش هیجانی معلمان با انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان. *پژوهش‌های نوین آموزشی*، ۱۶ (۱) ۱۱۳-۱۳۰.
- رضایی، ع. (۱۴۰۰). تأثیر هوش هیجانی معلمان بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۲۶ (۴) ۵۵-۷۲.
- شریفی، ن.، و محمدی، ر. (۱۴۰۱). نقش مهارت‌های هیجانی معلمان در کاهش رفتارهای ناهنجار دانش‌آموزان. *مجله مطالعات آموزشی*، ۱۴ (۲) ۹۱-۱۰۸.
- کاظمی، س. (۱۳۹۸). هوش هیجانی و کاربرد آن در آموزش و پرورش. تهران: انتشارات سمت.

ب) منابع خارجی

- Bandura, A. (۱۹۷۷). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Goleman, D. (۱۹۹۵). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. New York: Bantam Books.

- Goleman, D. (۱۹۹۸). *Working with emotional intelligence*. New York: Bantam Books.
- Mayer, J. D., & Salovey, P. (۱۹۹۷). What is emotional intelligence? In P. Salovey & D. Sluyter (Eds.), *Emotional development and emotional intelligence* (pp. ۳-۳۱). New York: Basic Books.
- Jennings, P. A., & Greenberg, M. T. (۲۰۰۹). The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research*, ۷۹(۱), ۴۹۱-۵۲۵.
- Brackett, M. A., Reyes, M. R., Rivers, S. E., Elbertson, N. A., & Salovey, P. (۲۰۱۱). Classroom emotional climate, teacher affiliation, and student conduct. *Journal of Classroom Interaction*, ۴۴(۱), ۲۷-۳۶.